

Knorhaan 38

**Nieuwsbrief Strandwerkgroep
KNNV afd. Regio Alkmaar**

Inhoud

- ◆ Excursieprogramma
- ◆ Verslag excursie 22 september, Goeree
- ◆ Verslag excursie 5 oktober, Petten
- ◆ Verslag excursie 16 november, Zuidpier IJmuiden
- ◆ Strandvondsten
- ◆ Verkwalt de zee?
- ◆ Bijlage: soortenlijst excursie 22 september Goeree

Foto's voor zover niet bij het artikel vermeld: Wilbert Kerkhof, Linda Keesman en Henk Witte.

Coördinator: Henk Witte, tel. 072-5895170. e-mail: witte43@gmail.com

---

Excursieprogramma

Verzamelen bij station Alkmaar-Noord (parkeerterrein bij huisartsenpost) tenzij anders vermeld. Aanmelden bij Henk Witte witte43@gmail.com

Zaterdag 14 december

Huisduinen, 10.00 tot 12.00 uur. Vertrek 9.15 uur.

Zaterdag 25 januari

Zandmotor / Hoek van Holland, strandopgang Monster Molenweg, 13.00 tot 16.00 uur. Vertrek Alkmaar 11.45 uur.

Zondag 16 februari

Camperduin, 12.00 tot 14.00 uur. Verzamelen bij strandopgang, aanmelden niet nodig.

Zaterdag 22 maart

Egmond aan Zee, 14.00 tot 16.00 uur. Verzamelen bij strandopgang naast Grand Café Restaurant. Aanmelden niet nodig.

Verslag excursie Goeree, 22 september 2013

Tijd: 10.00 - 15.00 uur

Aantal deelnemers: 5

Weersomstandigheden: W 3, 16° C

Via de Haringvlietdam op Goeree aangekomen hebben we zoals gebruikelijk een bezoek gebracht aan het strandje naast de buitenhaven. Bijzondere vondsten waren hier 2x Gray's kustslakje en 1x wit muntschelpje. Ook de kleine platschelp hadden we hier niet eerder opgeraapt. Verder vonden we o.a. 3x brakwateraliekruik, 1x vliezig drijfhorentje, 1x fragment gewone wenteltrap, 3x tweetandschelp en enkele zoetwatersoorten.

De volgende stop was het haventje bij Ouddorp. Hier zagen we vanaf de steigers veel weduwenrozen, een mooie zeeanemoon. Verder o.a. enkele zeikers (in dit geval een soort zakpijp) en veel paarse geleikorst, een kolonievormende zakpijp.

Het strand op de overgang van de Brouwersdam en de kust van Schouwen leverde vorig jaar een enorme hoeveelheid gewone wenteltrapjes op: meer dan 725. Ditmaal "slechts" 93. Van het witte wenteltrapje vonden we er vorig jaar 72, nu 8. Andere vondsten: 2x scheefhoren, 2x stompe aliekruik, 66x melkwhite traliedrijfhorentje, 9x vliezig drijfhorentje, 2x streephorentje, 1x klein drijfhorentje, 1x muizenkeuteltje, 3x gekielde cirkelslak, 3x stekelhoren, 1x kleine fuikhoren, 2x gewone trapgevel, 1x schuingeribte trapgevel, 18x melkwhite arkschelp, 2x dubbeltjesschelp, 2x ovaal zeeklitschelpje, 1x de grote vorm van de kokkel (*Cerastoderma edule forma major*), 2x korfschelp, 1x geplooid rotsboorder en 1x gewone papierschelp. Een Linburgse dame die hier al de hele dag schelpen zocht liet ons een "soort penhoren" zien. Het bleek te gaan om de *Potamides tricinctus*. Leuk was ook de ontmoeting met Riaan Rijken, een grote kenner van Zeeuwse fossiele schelpen.

Uiteraard werd ook weer de “kolonie” van purperslakken, schaalhorens en paardenanemonen bij de spuisluis in de Brouwersdam bezocht. In de bocht van de Brouwersdam en de kust van Goeree zagen we o.a. 1x stompe alikruik, 1x gewone wenteltrap, 1x noorse hartschelp en 2x korfmossel.

De complete soortenlijst staat op de laatste bladzijden van deze Knorhaan.

Verslag excursie Petten, 5 oktober 2013

Tijd: 13.00 – 15.00 uur

Aantal deelnemers: 8 en 2 juveniel

Weersomstandigheden: W 3, 18°

Het strand van Petten is de laatste tijd erg in trek. De ”woensdaggroep” van de KNNV was er op 4 september (zie Knorhaan 37) en Linda is er bijna niet weg te slaan (zie rubriek “strandvondsten”. Iedere keer worden er leuke vondsten gedaan, deels wellicht nog dankzij de zandsuppletie. Een greep uit de lijst van waarnemingen van 5 oktober: 1x rugschild blaasjeskrab, kleine heremietkreeft algemeen, 7x brakwateralikruik, 3x opgezwollen brakwaterhorentje, 2x melkwit traliedrijfhorentje, 2x vliezig drijfhorentje, 11x muizenkeuteltje, 8x gewone wenteltrap, 5x gekielde cirkelslak, 11x gewone trapgevel, 2x gestreept priemhorentje, 1x spoelhoren, 2x melkwitte arkschelp, 9x wijde mantel (5x adult, 4x juveniel). 2x bonte mantel, 4x dubbeltjesschelp, 19x ovaal zeeklitschelpje, 19x tweetandschelpje (2x doublet), 1x fragment geknobbeld hartschelp, 1x fragment sabelschede, fragmenten kleine zwaardschede algemeen, 1x kleine platschelp, 2x grijze tapijtschelp, 1x geplooid rotsboorder en 2x fragment pholade waarvan 1 slotfragment.

Groenwieren

Darmwier (*Enteromorpha spec.*). Zeer algemeen. Levend.

Bruinwieren

Japans bessenwier (*Sargassum muticum*). Enkele bossen.

Knotswier (*Ascophyllum nodosum*).

Algemeen.

Blaaswier (*Fucus vesiculosus*). Algemeen.

Roodwieren

Purperwier (*Porphyra purpurea*). Zeer algemeen. Levend.

Neteldieren

hydroidpoliepen

Zeerasp (*Hydractinia echinata*). Vrij algemeen op tepelhoren.

Geknoopte zeedraad (*Obelia geniculata*).

Algemeen.

blaasjeskrab

Ribkwallen

Zeedruif (*Pleurobranchia pileus*). Algemeen.

Geleedpotigen

kreeftachtigen

Noordzeekrab (*Cancer pagurus*). Enkele.

Gewone strandkrab (*Carcinus maenas*). Enkele.

Gewone zwemkrab (*Liocarcinus holsatus*). 1x

Breedpootkrab (*Portumnus latipes*). Algemeen.

Blaasjeskrab (*Hemigrapsus sanguineus*). 1x rugschild

Kleine heremietkreeft (*Diogenes pugilator*). Algemeen in glanzende tepelhoren, ook in fuikhoren.

Weekdieren

buikpotigen

Gewone alikruik (*Littorina littorea*). Algemeen.

Ruwe alikruik-complex (*Littorina saxatilis s.l.*).

Algemeen.

Brakwateralikruik (*Littorina saxatilis tenebrosa*).

7x

Wadslakje (*Hydrobia ulvae*). Algemeen.

Opgezwollen brakwaterhorentje (*Hydrobia ventrosa*). 3x

Melkwit traliedrijfhorentje (*Alvania lactea*). 2x

Vliezig drijfhorentje (*Rissoa membranacea*). 2x

Muizenkeuteltje (*Bittium reticulatum*). 11x

Gewone wenteltrap (*Epitonium clathrus*). 8x

Gekielde cirkelslak (*Tornus subcarinatus*). 5x

Gewone tepelhoren (*Euspira catena*). Vrij algemeen.

Glanzende tepelhoren (*Euspira nitida*). Zeer algemeen.
Muiltje (*Crepidula fornicata*). 1x
Wulk (*Buccinum undatum*). Enkele adult, 3x juveniel.
Gevlochten fuikhoren (*Nassarius reticulatus*). Vrij algemeen, ook juveniel.
Gewone trapgevel (*Oenopota turricula*). 11x
Gestreept priemhorentje (*Turbonilla rufa*). 2x
Spoelhoren (*Acteon tornatilis*). 1x

tweekleppigen

Melkwitte arkschelp (*Striarca lactea*). 2x
Gewone mossel (*Mytilus edulis*). Zeer algemeen, ook levend.
Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*). 5x adult, 4x juveniel.
Bonte mantel (*Mimachlamys varia*). 2x
Gewone oester (*Ostrea edulis*). Vrij algemeen.
Dubbeltjeschelp (*Lucinella divaricata*). 4x
Ovaal zeeklitschelpje (*Tellimya ferruginosa*). 19x
Tweeandschelpje (*Mysella bidentata*). 19x (2 doublet).
Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*). Zeer algemeen.
Brakwaterkokkel (*Cerastoderma lamarcki*). Aanwezig.
Geknobbelde hartschelp (*Acanthocardia tuberculata*). 1x fragment.
Noorse hartschelp (*Laevicardium crassum*). Vrij algemeen.
Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*). Zeer algemeen.
Ovale strandschelp (*Spisula elliptica*). Zeer algemeen.
Stevige strandschelp (*Spisula solida*). Algemeen, 2x doublet.
Grote strandschelp (*Mactra corallina cinerea*). Vrij algemeen.
Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*). Fragmenten algemeen.
Sabelschede (*Phaxas pellucidus*). 1x fragment
Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Algemeen, ook doubletten.
Slanke kleine zwaardschede (*Ensis ensis ensis*). Fragmenten algemeen.
Tere platschelp (*Tellina tenuis*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Rechtsgestreepte platschelp (*Tellina fabula*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Kleine platschelp (*Tellina pygmaea*). 1x
Nonnetje (*Macoma balthica*). Vrij algemeen.
Zaagje (*Donax vittatus*). Algemeen.
Platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*). 2x
Witte dunschaal (*Abra alba*). 1x
Gewone Venusschelp (*Chamelea striatula*). Algemeen, 1x doublet, 2x juveniel.
Gewone tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*). 1x
Grijze tapijtschelp (*Paphia aurea senescens*). 2x
Geplooide rotsboorder (*Saxicavella jeffreysi*). 1x

pholade

Amerikaanse boormossel (*Petricola pholadiformis*). Vrij algemeen, enkele doubletten.
Witte boormossel (*Barnea candida*). Enkele, slotfragmenten algemeen. 2x acc. schelpstuk.
Ruwe boormossel (*Zirfaea crispata*). Fragmenten algemeen.
Pholade (*Pholas dactylus*). 2x fragment waarvan 1 slotfragment.

koppotigen

Gewone zeekat (*Sepia officinalis*). Rugschilden algemeen.

Stekelhuidigen

Zeeklit (*Echinocardium cordatum*). Fragmenten vrij algemeen.

Zeeboontje (*Echinocyamus pusillus*). Algemeen.

Gewone zeester (*Asterias rubens*). Vrij algemeen.

Verslag excursie Zuidpier IJmuiden, 16 november 2013

Tijd: 10.00 – 12.00 uur

Aantal deelnemers: 10

Weersomstandigheden: ZW 3, 6° C

De excursie begon ditmaal met een tamme vos op de parkeerplaats. Binnen de pieren zwommen 3 gewone zeehonden. In de duintjes naast de Zuidpier zaten we 4 sneeuwgorzen die zich goed lieten bekijken. Maar, de groepen waar we ons het meest op richten waren uiteraard ook aanwezig. Hiervan zijn onder meer het vermelden waard: 1x goudkammetje, 1x driekantige kalkkokerworm, enkele kleine heremietkreeften, 1x opgezwollen brakwaterhorentje, 3x vliezig drijfhorentje, 5x gewone wenteltrap, 1x levend juveniel muiltje, 2x stekelhoren, 1x mosselslurpertje, 1x juveniel wijde mantel, 1x ovaal zeeklitschelpje, 6x tweetandschelpje, 1x slanke kleine zwaardschede, 3x doublet en 1x klep gewone tapijtschelp, enkele strandgapers, 2x afgeknotte gaper en 1x geplooide rotsboorder.

Groenwieren

Darmwier (*Enteromorpha spec.*). Algemeen.

Bruinwieren

Japans bessenwier (*Sargassum muticum*).

Vrij algemeen.

Riemwier (*Himantalia elongata*).

Algemeen.

Knotswier (*Ascophyllum nodosum*).

Algemeen.

Blaaswier (*Fucus vesiculosus*). Algemeen.

Kleine zee-eik (*Fucus spiralis*). Algemeen.

Neteldieren

hydroidpoliepen

Zeerasp (*Hydractinia echinata*). Algemeen.

Ringwormen borstelwormen

Schelpkokerworm (*Lanice conchilega*). Zeer algemeen.

Goudkammetje (*Lagis koreni*). 1x

Driekantige kalkkokerworm (*Pomatoceros triqueter*). Op stuk plastic.

Geleedpotigen kreeftachtigen

Noordzeekrab (*Cancer pagurus*). 1x

Gewone strandkrab (*Carcinus maenas*). Aanwezig.

Gewone zwemkrab (*Liocarcinus holsatus*). Aanwezig.

Breedpootkrab (*Portumnus latipes*). Aanwezig.

Kleine heremietkreeft (*Diogenes pugilator*). Enkele.

Gewone garnaal (*Crangon crangon*).

Aanwezig.

Weekdieren buikpotigen

Gewone alikruik (*Littorina littorea*).

Aanwezig.

Ruwe alikruik-complex (*Littorina saxatilis*
s.l.). Aanwezig.

Wadslakje (*Hydrobia ulvae*). 74x

Opgezwollen brakwaterhorentje (*Hydrobia*
ventrosa). 1x

Vliezig drijfhorentje (*Rissoa*
membranacea). 3x

Gewone wenteltrap (*Epitonium clathrus*). 5x

Gewone tepelhoren (*Euspira catena*). Algemeen.

Glanzende tepelhoren (*Euspira nitida*). Zeer algemeen.

Muiltje (*Crepidula fornicata*). 1x juveniel levend.

Stekelhoren *Ocenabra erinaceus*). 2x

Wulk (*Buccinum undatum*). Vrij algemeen.

Gevlochten fuikhoren (*Nassarius reticulatus*). Algemeen.

Mosselslurpertje (*Odostomia scalaris*). 1x

Zoetwaterneriet (*Theodoxis fluviatilis*). 1x

tweekleppigen

Gewone mossel (*Mytilus edulis*). Zeer algemeen.

Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*). 1x juveniel.

Japane oester (*Crassostrea gigas*). Vrij algemeen.

Ovaal zeeklitschelpje (*Tellimya ferruginosa*). 1x

Tweetandschelpje (*Mysella bidentata*). 6x

Gewone kokkel (*Cerastoderma edule*). Zeer algemeen.

Brakwaterkokkel (*Cerastoderma lamarcki*). Aanwezig.

Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*). Zeer algemeen, ook doubletten.

Ovale strandschelp (*Spisula elliptica*). Aanwezig.

Grote strandschelp (*Macra corallina cinerea*). Algemeen.

Gewone otterschelp (*Lutraria lutraria*). Vrij algemeen.

Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Zeer algemeen, veel juveniele doubletten.

Slanke kleine zwaardschede (*Ensis ensis ensis*). 1x

Tere platschelp (*Tellina tenuis*). Enkele doubletten.
Rechtsgestreepte platschelp (*Tellina fabula*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Nonnetje (*Macoma balthica*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Zaagje (*Donax vittatus*). Vrij algemeen.
Platte slijkgaper (*Scrobicularia plana*). Vrij algemeen.
Witte dunschaal (*Abra alba*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Gewone Venusschelp (*Chamelea striatula*). Vrij algemeen.
Gewone tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*). 4x waarvan 3 doublet.
Strandgaper (*Mya arenaria*). Enkele.
Afgeknotte gaper (*Mya truncata*). 2x
Geplooide rotsboorder (*Saxicavella jeffreysi*). 1x
Amerikaanse boormossel (*Petricola pholadiformis*). Vrij algemeen, ook doubletten.
Witte boormossel (*Barnea candida*). 1x
Ruwe boormossel (*Zirfaea crispata*). 2x
koppotigen
Gewone zeekat (*Sepia officinalis*).
Rugschilden vrij algemeen.

Stekelhuidigen

Zeeklit (*Echinocardium cordatum*).
Fragmenten vrij algemeen.
Zeeboontje (*Echinocyamus pusillus*).
Algemeen.
Gewone slangster (*Ophiura ophiura*).
Enkele.

Zoogdieren

Gewone zeehond (*Phoca vitulina*). 3x
binnen de pieren.
Vos (*Vulpes vulpes*). 1 mak exemplaar op parkeerterrein.

Vogels

Sneeuwgorst (*Plectrophenax nivalis*). 4x

Strandvondsten

Linda Keesman, Petten, 4 september. Bij deze nog even een aanvulling op de soortenlijst van de excursie met de woensdaggroep: de kleine platschelp.

Linda Keesman, Sint Maarten, 17 september. Zondag heb ik een complete verzameling schelpen gekregen! De oma van een vriend was overleden, zij had samen met haar man, die al veel eerder overleden is, een verzameling met vooral exotische schelpen, twee verhuisdozen vol, met o.a. venusmandje, gouden kauri en triton horens.

Wat een avontuur om alles te bekijken. Ik heb al een vitrinekast gekocht, misschien wil ik nog een ladeblok er bij, nou ja, goed, als ik de boel een beetje toonbaar heb komen jullie maar een keer kijken.

Trudy Kühne, Petten, mail 20 september.

Daarnaast tref je als bijlage een paar foto's aan van een klep van een schelp die door gevonden is op het strand van Petten. Ik heb een idee dat het een klep is van een fossiele schelp, namelijk de *Gastrana fragilis* (eierschelp) met name als ik kijk naar de vorm, de grootte, spierindrucksels en de mantelbocht. (*Inderdaad, een eierschelp*).

Linda Keesman, Petten, 3 oktober. Donderdag was ik met een vriendin en haar hond naar het strand van Petten. Voor het eerst de winterjas weer aan maar dat was niet overbodig want de oostenwind was best koud. Al snel vond ik een spoelhorentje, niet heel, wel groot, daar was ik al heel blij mee, later nog een trapgevel en een paar mooie mantels, mijn dag kon niet meer stuk. In het gruis vond ik ook nog een schepje, daar had ik er nog maar 1 van, heel leuk. Ook met de tolhoren en de geruite ribhoren ben ik blij. Hieronder een overzichtje.

1 x schepje, 1 x spoelhorentje, 1 x geruite ribhoren, 1 x tolhoren, 1 x gekielde cirkelslak, 1 x muizenkeutel, 3 x trapgevel, 1 x wenteltrapje (+2x fragment), 1 x brakwatalikruik, 1 x geplooid rotsboorder, 1 x juveniel doublet venusschelp, 1 x fragment bonte mantel, 3½ x wijde mantel en 1 x accessoirisch schelpstuk van de witte boormossel.

Ria en Herman Walvis, IJmuiden, 7 oktober. Vandaag even naar IJmuiden geweest. Erg mooi weer; vogels, vissen en div. soorten krabbetjes en schelpen gevonden. Guus vond een spoelhorentje langs de pier.!

Linda Keesman, Petten, 15 oktober.

Gisteravond werd ik gebeld door Herman. Hij vertelde dat hij gehoord had dat er afgelopen weekend blauwe zeekeeftes waren op het strand van Petten. Nieuwsgierig als ik ben vanmorgen toch maar even naar het strand gegaan, daar was iemand aan het garnalen vissen maar hij wist van niks. Later kwam ik beroepsvisser Arjan tegen, hij wist in eerste instantie ook van niks, later schoot hem te binnen dat er een gekookte kreeft in zee was gegooid. Toen ik langs de vloedlijn liep vond ik een kreeftenpootje en binnen 10 meter had ik ook een stukje staart, nog een aantal pootjes en een voelspriet. Het vlees is wit. Ik denk dat het restjes zijn van de gekookte kreeft, wat denken jullie?

In de gruisbankjes heb ik een spoelhorentje, twee trapgeveltjes, en drie wenteltrapjes gevonden. Op het strand ook nog een grijze tapijtschelp en een noorse hartschelp. (Ik heb geen gruis meegenomen.)

Reactie Gerard Heerebout (via Trudy Kühne): Ja, onmiskenbaar een gekookte kreeft.

Helemaal rechts twee monddelen, daaronder een stuk van zijn staart, verder delen van zijn looppoten, de eerste hebben een klein schaartje, nr 4 en 5 (als de grote scharen nummer een zijn) niet. Leuk, maar waarschijnlijk niet ter plekke gevangen, gekookt, en weggegooid na afkluiven

Linda Keesman, Petten, 19 oktober. Donderdagmiddag was ik al even met de jongens naar de gestrande kotter geweest. Toen kwam net de helikopter om de mensen er af te halen, leuk om te zien. Zaterdagmiddag was het laag water, toen ook nog even heen en omdat er van het voorjaar zandsuppletie is geweest konden ze rijdend met een kraan bij de kotter komen, wat dat aan gaat hadden ze mazzel want hij ligt op de laatste strekdam waar zand is. Op het strand ook nog een paar leuke dingen gevonden; 1 trapgeveltje, 2 wenteltrapjes en een muiltje.

Linda Keesman, Hoek van Holland, 20 oktober. Zondag waren we naar buurman Bas, hij is tweede stuurman op de Stena Hollandica en vaart van Hoek van Holland naar Harwich. Na het hele schip te hebben bekeken gingen we naar het strand om Bas uit te zwaaien en natuurlijk even schelpen zoeken, erg leuk, er lag heel veel drijfhout met krabbenresten enzo.

We hebben 2 wervels gevonden, weten jullie of deze van bruinvissen zijn? Ik had ook nog een kokertje wat ik niet kan plaatsen en een "vingerhoedje" wat me aan een zeepok doet denken, maar kan ze nog niet vinden in de boeken, zie foto's, kunnen jullie me hier mee "vingerhoedje" helpen?

Reactie Hans Adema van Naturalis op het "vingerhoedje": Het is een zeepok, maar welke soort kan ik van de foto niet bepalen. Je kan er mee langs komen op ons spreekuur, maar google eens op afbeeldingen: 'zeepokken walvissen'. Hij doet ons daar sterk aan denken en onlangs is er bij 's Gravenzande eentje op het strand ontleed.

De strand- en gruisvondsten: 1 x gekielde cirkelslak, 2 x spoelhorentje, 3 x trapgeveltje, 6 x wenteltrapje, 1 x neriet, 6 x geplooid rotsboorder, 2 x juv. wijde mantel, 1 x melkwitte arkschelp, 1 x noorse hartschelp, 1 x bonte mantel, 1 x afegeknotte gaper, 1 x geknobbelde hartschelp (ziet er niet oud uit), 1 x zeeappel en 3 x blaasjeskrab.

Linda Keesman, Petten, 18 november. Het was het weer leuk op het strand van Petten: 10 wenteltrapjes!, 2 trapgevels, 1 penhoren (stuk), 1 muizenkeutel, 2 x noorse hartschelp en 3 wijde mantels.

Verkwalt de zee?

Bericht uitgegeven door Strandwerkgroep (België) op donderdag 10 oktober 2013

Als we de media mogen geloven, is de zee in sneltempo aan het verkwallen. Hoe erg is dat? En wat heeft de mens te maken met die gestage opmars?

Koppen als “Kwallen leggen Zweedse kernreactor plat”(1/10/2013), ”Spanje sluit stranden om kwalleninvasie” en “Kwalleninvasie bedreigt Japan” doen het ergste vermoeden. En na berichten in eigen land als “Plotse invasie van kwallen over hele kustlijn” en “Tientallen kinderen slachtoffer van kwallenbeten” zou je al helemaal de stuipen op het lijf krijgen van de "verkwalde" zee.

En toch horen we te relativieren. De fenomenen zijn zowel van plaatselijke als tijdelijke aard. Bij ons was er dit jaar een massale stranding van Oorkwallen op 25 mei en 1-2 juni, in Nederland op 29 mei en 6-8 juni, en dat in het centrale en noordelijke deel van hun kuststrook. Op 1 augustus werd de branding van onze kust dan weer geteisterd door Kompaskwallen. Doordat deze soort kan netelen bleef die invasie niet onopgemerkt. Tientallen mensen meldden zich bij de hulppost op het strand voor verzorging nadat ze een kwallenbeet opliepen. Op 2 augustus zat het net van het onderzoeksschip Simon Stevin vol Blauwe haarkwallen en Kompaskwallen. Al bij al gaat het hier dus om hooguit 5 dagen op een jaar dat toerisme en/of visserij hinder ondervinden van dit fenomeen. De hinder is plaatselijk en vaak beperkt tot een deel van de kust of een smalle kustzone. Kwallen hebben namelijk de neiging om in groepen of slierten voor te komen.

Ook afgelopen zomer zorgden Kompaskwallen voor een tiental beten aan het strand (foto: Peter H. van Bragt)

Een krantenkop als “Temperaturen lokken massaal kwallen naar onze kust” is volstrekte onzin. Temperaturen lokken alleen mensen. Kwallen bepalen hun richting niet zelf. Maar bij landuitwaartse wind is er nauwelijks golfslag en waait het oppervlaktewater van het strand weg. Dit wegwaaiende water wordt weer aangevuld door water dat langs de bodem richting

strand stroomt. En op die manier komen kwalletjes mee in de branding terecht. Veel van die kwallen spoelen aan en zijn ten dode opgeschreven.

Een Schijfkwal is eigenlijk een kloon van een poliep die in het water is losgelaten om zich seksueel voort te planten. Uit hun bevruchte eicellen groeit een nieuwe poliep en die moet zich vasthechten aan een harde ondergrond. Door altijd maar havenstructuren, eilanden en zeekanalen bij te bouwen komt er meer oppervlakte ter beschikking voor de poliepen om zich te kunnen vestigen. Bij een bepaalde temperatuur (en die is anders voor elke soort) laten de poliepen massaal kleine kwalletjes los. Zo ga je op korte tijd van nul naar miljoenen kwalletjes. Als er dan voldoende dierlijk plankton aanwezig is kunnen ze flink groeien. Door overbevissing is er vaak een overaanbod van dierlijk plankton want er zijn onvoldoende vissen om het plankton onder controle te houden. De kwallen profiteren van dit ruim voedselaanbod. Tegelijk eten ze ook viseitjes en vislarven waardoor het visbestand nog verder afneemt.

De Amerikaanse ribkwal netelt niet, maar richtte heel wat economische schade aan bij haar abusievelijke introductie in de Zwarte Zee (foto: Peter H. van Bragt)

Een andere groep, die van de Kam- of Ribkwallen, heeft geen poliepstadium. Elke kwal kan een massa jonge kwalletjes aanmaken. Bij een geschikte temperatuur doen ze dat allemaal tegelijk waardoor de soort tot “bloei” komt. Ook zij eisen hun dierlijk plankton op en zijn zo concurrenten voor schijfkwallen en vissen. Anderzijds eten ze elkaar op (meloenkwallen eten zeedruifjes, *Beroe ovata* eet de Amerikaanse ribkwal) of worden ze gegeten door Schijfkwallen. Vooral de Kompaskwal is een slokop.

In de jaren 80 is met ballastwater van een vrachtschip de Amerikaanse ribkwal ingevoerd in de Zwarte Zee. De soort kon zich ongebreideld voortplanten en roofde de zee leeg van dierlijk plankton, viseieren en larven. Door deze roof kelderden de visbestanden, en dat betekende een economische ramp. Ondertussen zijn de Amerikaanse ribkwallen er in aantal sterk teruggevallen door gebrek aan voedsel en door de aankomst van hun eigen vijand *Beroe ovata*, een andere ribkwal zonder Nederlandse naam. Sinds 2006 is de Amerikaanse ribkwal ook in België aanwezig en overwintert ze in brakke binnenwateren zoals de Spuikom van Oostende en het Kanaal Brugge – Zeebrugge en waarschijnlijk ook in zee. Na een sterke opmars in de eerste jaren na de introductie werd spoedig beslist om de nieuwkomer in de gaten te houden. Hopelijk loopt het niet zo'n vaart als in de Zwarte Zee.

In 2013 blijkt uit waarnemingen langs de kust dat de Kamkwallen het niet goed deden. Zeedruifjes waren er gans het jaar, maar een duidelijke piek bleef uit, de Meloenkwal deed het nog slechter en de Amerikaanse ribkwal was tot nu toe alleen talrijk in de Spuikom van Oostende. Tenzij we met extreem lage watertemperaturen te maken hebben, zal de Amerikaanse ribkwal een blijvertje zijn die uiteindelijk qua aantallen zijn evenwicht zal vinden in onze natuur.

Veel van de factoren die plaatselijk voor een teveel aan kwallen zorgen, hebben we zelf veroorzaakt en kunnen we in de toekomst vermijden: de bouw van vaste structuren en overbevissing. Opwarming van de zee kan de soortensamenstelling veranderen waarbij soorten naar het noorden opschuiven. Een teveel aan voedingsstoffen is gunstig voor planktonontwikkeling en is eigenlijk goed voor de voeding van vissen maar bij gebrek aan vissen nemen de kwallen hun plaats in.

Tekst: Hans De Blauwe, Strandwerkgroep
Foto's: Peter H. van Bragt

Soortenlijst excursie Goeree, 22 september 2013

1. naast buitenhaven Haringvlietdam
2. Haventje Ouddorp
3. Brouwersdam Zuid (Schouwen)
4. Brouwersdam Noord (Goeree)

	1	2	3	4
Neteldieren				
bloemdieren				
Paardenanemoon (<i>Actinia equina</i>).			alg	
Weduweroos (<i>Sagartiogeton undatus</i>)		alg		
schijfkwallen				
Oorkwal (<i>Aurelia aurita</i>).		aanw		
hydroidpoliepen				
Zeerasp (<i>Hydractinia echinata</i>).			aanw	
Ringwormen				
borstelwormen				
Schelpkokerworm (<i>Lanice conchilega</i>).			aanw	
Geleedpotigen				
kreeftachtigen				
Noordzeekrab (<i>Cancer pagurus</i>).			1	
Gewone strandkrab (<i>Carcinus maenas</i>).	enkele	levend		
Gewone zwemkrab (<i>Liocarcinus holsatus</i>).			enkele	
Breedpootkrab (<i>Portumnus latipes</i>).	1 levend			
Weekdieren				
buikpotigen				
Gewone schaalhoren (<i>Patella vulgata</i>).			alg	1
Scheefhoren (<i>Lacuna vincta</i>).			2	
Stompe alikruik (<i>Littorina obtusata</i>).			2	1
Gewone alikruik (<i>Littorina littorea</i>).	alg		alg	alg
Ruwe alikruik-complex (<i>Littorina saxatilis s.l.</i>).	alg		vrij alg	alg
Brakwateraliskruik (<i>Littorina saxatilis tenebrosa</i>).	3			
Wadslakje (<i>Hydrobia ulvae</i>).	zeer alg		alg	
Gray's kustslakje (<i>Assiminea grayana</i>).	2			
Melkwit traliedrijfhorentje (<i>Alvania lactea</i>).			66	
Vliezig drijfhorentje (<i>Rissoa membranacea</i>).	1		9	
Streephorentje (<i>Cingula trifasciata</i>).			2	
Klein drijfhorentje (<i>Rissoa parva</i>).			1	
Muizenkeuteltje (<i>Bittium reticulatum</i>).			1	
<i>Potamides tricinctus</i>			1	

<i>Turritella spec.</i>		2	
Gewone wenteltrap (<i>Epitonium clathrus</i>).	1 fr	93	1
Witte wenteltrap (<i>Epitonium clathratulum</i>).		8	
Gekielde cirkelslak (<i>Tornus subcarinatus</i>).		3	
Gewone tepelhoren (<i>Euspira catena</i>).	vrij alg	enkele	enkele
Glanzende tepelhoren (<i>Euspira nitida</i>).	alg	alg	vrij alg
Muiltje (<i>Crepidula fornicata</i>).		2	enkele
Purperslak (<i>Nucella lapillus</i>).		alg	
Stekelhoren <i>Ocenabra erinaceus</i> .		3	
Wulk (<i>Buccinum undatum</i>).		enkele	1
Gevlochten fuikhoren (<i>Nassarius reticulatus</i>).	enkele	vrij alg	
Kleine fuikhoren (<i>Nassarius pygmaeus</i>).		1	
Gewone trapgevel (<i>Oenopota turricula</i>).		2	
Schuingeribte trapgevel (<i>Oenopota rufa</i>).		1	
Vijver-pluimdrager (<i>Valvata piscinalis</i>).	2	2	
Grote diepslak (<i>Bithynia tentaculata</i>).	enkele		
Moeraspoelslak (<i>Stagnicola palustris</i>).	1		
Ovale poelslak (<i>Radix balthica</i>).	2	1	
tweekleppigen			
Melkwitte arkschelp (<i>Striarca lactea</i>).		18	
Gewone mossel (<i>Mytilus edulis</i>).	alg	zeer alg	alg
Gewone oester (<i>Ostrea edulis</i>).		alg	alg
Japanse oester (<i>Crassostrea gigas</i>).			alg
Dubbeltjeschelp (<i>Lucinella divaricata</i>).		2	
Ovaal zeeklitschelpje (<i>Tellimya ferruginosa</i>).		2	
Tweetandschelpje (<i>Mysella bidentata</i>).	3	10	
Wit muntschelpje (<i>Hemilepton nitidum</i>).	1		
Gewone kokkel (<i>Cerastoderma edule</i>).	zeer alg	zeer alg	zeer alg
<i>Cerastoderma edule forma major</i> .		1	
Brakwaterkokkel (<i>Cerastoderma lamarcki</i>).	aanw	aanw	aanw
Noorse hartschelp (<i>Laevicardium crassum</i>).		1	1
Halfgeknotte strandschelp (<i>Spisula subtruncata</i>).	zeer alg	zeer alg	zeer alg
Ovale strandschelp (<i>Spisula elliptica</i>).			alg
Stevige strandschelp (<i>Spisula solida</i>).			vrij alg
Grote strandschelp (<i>Mactra corallina cinerea</i>).		enkele	vrij alg
Amerikaanse zwaardschede (<i>Ensis americanus</i>).	enkele fr	alg	alg
Tere platschelp (<i>Tellina tenuis</i>).		1	1
Kleine platschelp (<i>Tellina pygmaea</i>).	1		
Rechtsgestreepte platschelp (<i>Tellina fabula</i>).		enkele	
Nonnetje (<i>Macoma balthica</i>).	alg	vrij alg	alg
Zaagje (<i>Donax vittatus</i>).		vrij alg	vrij alg
Platte slijkgaper (<i>Scrobicularia plana</i>).	alg		
Witte dunschaal (<i>Abra alba</i>).		7	

Gewone Venusschelp (<i>Chamelea striatula</i>).			vrij alg
Gewone tapijtschelp (<i>Venerupis senegalensis</i>).		1	1
Korfmossel (<i>Corbicula cf. fluminalis</i>).			2
Korfschelp (<i>Corbula gibba gibba</i>).		2	
Strandgaper (<i>Mya arenaria</i>).	vrij alg		vrij alg
Geplooide rotsboorder (<i>Saxicavella jeffreysi</i>).		1	
Amerikaanse boormossel (<i>Petricola pholadiformis</i>).		enkele	enkele
Witte boormossel (<i>Barnea candida</i>).	2	vrij alg	enkele
Ruwe boormossel (<i>Zirfaea crispata</i>).		1	
Gewone papierschelp (<i>Thracia papyracea</i>).		1	
Driehoeksmossel (<i>Dreissena polymorpha</i>).		1	
Erwtenmossel spec.	1		
olifantstandjes			
koppotigen			
Gewone zeekat (<i>Sepia officinalis</i>).	enkele fr		enkele fr
Stekelhuidigen			
Zeeboontje (<i>Echinocyamus pusillus</i>).		vrij alg	vrij alg
Gewone slangster (<i>Ophiura ophiura</i>).		enkele	
Zakpijpen			
Zeiker (<i>Molgula manhattensis</i>).		enkele	
Paarse geleikorst (<i>Botryllus schlosseri</i>).		alg	